gētas ambit. occidētale litt⁹ norwegi occupāt. ad ſeptētrionē ſemiferos hoīes eē tradūt. cū q̄bus nullā ligue cōmerciū nauigātes habēt ſiguis tū ꝛ nutib⁹ cōmutare merces ferunt. meridionale littus ſaronib⁹ ꝛ prutenis tradit. orientale vt diximus liuones tenent.

De maſſagete

Inter liudiā ꝛ pruſſiā paruaꝫ terrā eē ferūt vni⁹ ferme diei latā itinere ꝓ lōgiſſimā a prutenis ad liuones quā maſſagete colūt gens neqꝫ gentilis neqꝫ vere ꝑiana. polonorꝫ imperio parens. atqꝫ hinc regnum Polonie ad mare protenditur ꝛ baltheum quem diximus ſinum redeunti ex Liuonia in Germaniam per littus balthei maris.

Pruſſia nunc germanie prouincia

Poſt maſſagetas pruteni ſe obiiciūnt qui ripas vtraſqꝫ viſtule amnis accolunt. Js eſt ſarmacie atqꝫ Germanie terminus. Qui exoriens in montibus q̄ Poloniam hungariamqꝫ dirimunt. partem Polonie irrigat. pruſſiam vero q̄ꝫ longa eſt ꝑtitur. ab oppido toronii vſqꝫ dantiſcum q̄ in loco baltheum influit. Hunc fluuiū aliī viſtulam vt diximus q̄bus etatis noſtre ſermo congruit. Aliī iſtulam. q̄dam inſulam vocauere. quod vltra fluuiū eſt ſarmatici iuris fuit. quod citra germanici. ad orientē ac meridiē maſonite Poloni cꝫtura coluit. occidentē ſarones occupant. aq̄lonem balthei maris excipit littus. frumenti fērax regio eſt. aquis irrigua ꝛ plena colōis. multa ambicioſa oppida. multi maris ſinioſi reflexus amenam efficiunt. pecorum ingens vis. multa venatio. piſcatio diues. Vlmerico olim hanc terram incoluiſſe iordanus tradidit. quo tempore Gothi ab inſula ſcandia incontinentem deſcendere. qui per inſulaꝫ (vt ille ait) wlmeriorum terras inuaſerunt. Ptolomeus autem a marobios ꝛ alannos venedes ac etiam ſitones penes Jſtulam fluuium habitare affirmat. Barbara vero hec gens ꝛ ydolorum cultrix vſqꝫ ad Fridericum imperatorem eius nominis ſecundum fuit. Sub eius vero imperio cum amiſiſſent chriſtiani tholomaidem ſirie ciuitatem fratres theutones quos ſancte Marie diximus appellari inde etenim fugati ſunt ꝛ in germaniam rediere. viri nobiles ꝛ rei militaris valde periti qui vere ne per ocium marcerent Fridericum romanorum imperatorem eius nominis ſecundum accedentes Pruſſiam germanine conterminam chriſti cultum ſpernere dixerunt. Sepe illius gentis homines in ſarones ceteroſqꝫ vicinos excurrere. ingentem vim pecorum atqꝫ etiam hominum abigere eſſe in animo ſibi compeſcere barbaram gentem. annuat tamen Fridericus romanorum imperator ꝓuinciā q̄ fratrib⁹ ꝑpetuo iure poſſidēdā tradat ſi eā armis acq̄rāt. iā ſeꝫ maſonite duces q̄

ſe eiꝰ terre ⁊ dn̄os affirmabāt. ius ſuum frībꝰ
ceſſerāt. Grata oblatio friderico fuit q̄ collau-
dato ꝓposito q̄s voluere frēs ſub aurea bulla
lr̄as ↄceſſit. Illi ſumptis armis breui tp̄e q̄cq̄d
prutenici iuris citra viſtula fuit occupauere.
Erin tranato fluuio veſtutā ⁊ late patulā q̄r-
cum in caſtelli modū erectis ꝓpugnaculis int-
ta ripam munierunt. vbi collato p̄ſidio vlteri
ores prutenos vexare ceperunt. pugnatū ē ſepe
pro q̄rcu ⁊ ingētes paganoꝝ copie fugate ⁊ de-
lete ſunt bellū plurimis ānis ꝓductū. ē ad ex
tremū fortuna frm̄ impio arridēs oēm eis pruſ
ſiā ſubiecit. victe barbare natōes iugū ſubire. ex
illo tp̄e lingua teuthonica introducta ē ⁊ cultꝰ
xp̄i gētibꝰ ipatꝰ. Eccie q̄ȝ pōtificales erecte trās
viſtelā pomeſaniēſis. culmēſis. ſambiēſis war
miēſis ad quā defūcto Frāciſco ep̄o puitatem
nr̄aȝ poſtulauere canōici. Calixtꝰ. ſ. pō. max. an
nuēte ſenatu ap̄lico ↄmēdauit. Que vna ē illis
in ptibꝰ ſuo vtēs iure. nec ſubiecta frībus. reliq̄s
ep̄os religiōis hītū geſtare optȝ. Quo i loco mū
nitā q̄rcū fuiſſe dixīmꝰ. nobile oppidū edifi-
catū eſt qd̄ marieburgū vocāt. ⁊ arx nobilis at
q̄ȝ āpliſſima. Hic ſedes magni mḡri q̄ cunctis
frībꝰ p̄eſt pruſſiā incolentibꝰ. Sūt ⁊ alij duo
in eadē religiōi mḡri. alter liuoniā regit. alter cō
uentꝰ alemanie gubnat. Teuthōes huiꝰ religio
nis inuētores fuere ac ꝓpterea nemō ad eā reci-
pit̄ niſi teuthonicꝰ nobilibꝰ ortus pētibꝰ ⁊ cui
ꝓpoſitū ſit ꝓ tuēdo xp̄i euāgelio aduerſus ſalu
tifere crucꝭ inimicos armis depugn̄re. Ob eā rem
veſtimētis albis vtunt̄ nigra cruce inſita. bar-
bā oēs nutriūt exceptꝭ q̄ in ſacris altaribꝰ ſerui
unt. ꝓ canonicis horis dn̄icā orōneȝ vſurpāt ne
q̄ȝ lr̄as diſcūt. magne his opes nec minoꝛ potētia
q̄ȝ regibꝰ. Sepe cū polōis de regni militibꝰ rece
ptis atq̄ȝ illatis gladijs ↄtēdere nec totis viribꝰ
belli fortunā expiri recuſarūt. cū vlatiſlao caſi
miri q̄ mō regē p̄ēs ↄrerāt ambe p̄tes vladiſſi-
mas atq̄ȝ ingētas copias Polōis lituani ⁊ tar-
tari iūncti erāt. q̄s duxerat vitoldꝰ Teuthonici
frēs ex tota germāia vires ↄſciuerāt. poſtq̄ȝ ꝓ-
pe ad. xx. ferme ſtadia vterq̄ȝ ↄſedit. exercitꝰ ſpe
plenꝰ ⁊ ipatiēs more prutēoꝝ mḡr caduceato
rē q̄ bellū regi denūciaret ⁊ duos enſes in q̄s ſta
ret victoria miſit facta p̄tāte vt quē vellet ho-
ſtis eligeret. alteꝝ ſibi remitti iuſſit. Accepit vla
tiſlaꝰ alacrit̄ nūciū dōatoq̄ȝ caduceatore ⁊ vuo
retēto gladio remiſit alteꝝ. mox iuſſi ſūt milites
arma induere belliq̄ȝ ſigū datū. xl. milia eq̄tuȝ
in ambabꝰ caſtris fuiſſe ꝓditū inueio. Vlatiſla
us tartaros ⁊ lituāos primū inire certamē iuſſit
⁊ Polonis ſubſidiarias acies elegit. Cōtra pru
tenus auxilia in poſtremis habuit florentem or
dinis ſui militiā in exercitus fronte collocauit.
commiſſo p̄lio inermes q̄dam tartari ⁊ lituāi
magna ſtrage ceſi ſunt vrgebat tū multitudo
nec terga dar̄ polonꝰ metuēs audebat. atroꝛ pu
gna ſupra cadauera occiſoꝝ edebat̄. nec tā vul
nerat prutenꝰ alacer q̄ȝ excip̄e vulnus tartarus
videbat̄. Protractū eſt diu certamē. p̄acta ingēſ
occiſio lituani tartariq̄ȝ velut pecudes macta-
bant̄. ac cū nouꝰ ſp̄ hoſtis emergeret defeſſi tā
cede p̄acta theutones verſare ferrū vix poterāt
⁊ iam remiſſius pugnabāt. qd̄ vbi Vlatiſlaꝰ
animaduertit tum primū polonoꝝ aciē vali-
dā ac ferro rigentē immittit. fit ſubita irruptio
inſtauratq̄ȝ preliū. non tulere theutones recen
tis agminis impetū. impar pugna recentis ac fa
tigati militis fuit. orit̄ mox fuga ex p̄te fratꝝ. fe
rit terga Polonꝰ. Mḡr ordis vbi ſuos cedere
videt. nec iam vllam in auxilijs ſpē eſſe anim
aduertit collecta militū manu hoſti ſeſe obie-
ctauit. occidit̄. fit fedioꝛ fuga. nec prius theutho-
nicus fugere q̄ȝ polonus perſeq̄ deſiſtit. Perie-
runt in eo bello ex p̄te fratrum multa hominū
milia. inter quos viri primarij. quos vocant cō
mentatores equeſtri dignitate inſignes cum ip
ſo magiſtro circiter ſex centos. nec Polonis in-
cruenta victoria ceſſit tartaris ac lituanis ma-
gna ex p̄te ceſis. bellū hoc anno decimo ⁊. cccc.
ſupra mille geſtū eſt poſt chriſti ſaluatoris or-
tum. Pruſſia fortunam regꝭ ſecuta ōis excepto
burgumarie ad victorē defecit. Sed interueniē
te Sigiſmūdo ceſare pax inter fratres ⁊ Polo
num cōſtituta eſt. perſſimq̄ȝ fedꝰ pecūia polo
no data pruſſia reddita fratribus. nec deinde vſ
q̄ȝ ad Friderici tempa qui nunc imp̄at in poſ-
ſeſſione agri ſui turbata religio eſt. Sub eius
vero imperio cum populares graue ſibi iugū
fratrum exiſtimarēt fedus inter ſe inire in hūc
ferme modū. vt. xvj. viri ſingulis annis certis
in locis cōuenirēt. q̄ ꝓuincialiū querelas ad vſꝰ
fratrū audirent nec ſinerēt quempiā indigne
vexari. Ex hijs quattuoꝛ ex religione viros aſ-
ſumi voluere. quattuoꝛ ex prelatꝭ eccāꝝ. pariq̄ȝ
numero ex nobilibus ac etiam ex ciuitatibꝰ hij
q̄ȝ parere oē voluere. Per idē tempus diuiſa in
ter ſe religio fuit. alij magnū mḡrm ſequeban
tur. alij quoſdā cōmendatores q̄ magiſtri regi-
mē improbabāt. Magiſter vt populares ſibi
alliceret fedꝰ ip̄m incōſulto fratꝝ cōuentu ap-

pbauit. Fridericꝰ qꝫ imperatoꝛ eidē federi robur adiecit cautione tñ inſerta ne p ſuas lr̃as ius religionis lederet. mortuo deinde magiſtro q̃ federis acceperat ꝛ altero in eius locū ſuffecto Nicolaꝰ pōtifex max. legatū miſit. q̃ puinciā pruſſie inſpiceret. cognitoqꝫ rerū ſtatu q̃tū legatꝰ retulit pplariū fedꝰ dānauit. vtqꝫ ab eo diſcedenter anathema interminatꝰ impauit. quibꝰ ptinacius in ſentētia pſeuerantibꝰ ex cōſenſu ptium lis ad fridericū ceſarem deducta eſt. ad quē rur ſus cauſa cognita dānato federe iuſſi pruteni ſunt ad obedientiā fratꝝ redire q̃ eam puinciam e manibꝰ infideliū ſuis armis vendicaſſent multoqꝫ ſanguine coemiſſent. qua re ciuitatibꝰ nūciata mox arma in frēs populariter accepta ſunt. ex q̃bus plꝰes capti atqꝫ occiſi. caſt lla eorū euerſa arces a fundamētis eiecte q̃nqꝫ ꝛ q̃nquaginta oppida in ea rebellione ꝯſpirauere. ſed cū nō ſatis rem ſuā contra religionē ſine externa ope tutā putarēt. Caſimirū regem polonie ſibi dñm aſciuere deuotū frībus ſanguinē q̃ fortunam patris eius expti fuiſſent. ille tū exercitu puinciā ingreſſus dedētes ſeſe ciuitates i ptātem accepit. cum quo frēs diu varia victoria dimicarunt. plures fuere ꝯgreſſus. inter q̃s memoꝛabilioꝛ q̃ apud caniciū oppidū habitꝰ ē xviij. milia polonoꝝ obſidionem in eo loco tenebāt. in q̃s etiā rex ipſe caſimirꝰ fuit. oppugnabat oppidū dies nocteſqꝫ machinis admotis.

Rudolphus pnceps ſagane vnꝰ ex ſleſie ducibus tunc religionis ducebat exercitū q̃ laturꝰ obſeſſis opē cum ſeptem milibꝰ militū aggredi regē nō dubitauit. cōmiſſum eſt pliū in cōſpectu oppidanoꝝ ſumma vtriqꝫ ꝯtentione atqꝫ ardore. ceſis hinc atqꝫ īn cōplibꝰ. cū ſuos referre pedē rudolphꝰ aīaduertit increpās ignauiā fugiētiū intēminatuſqꝫ necē aciē ſiſtit. ꝛ pgreſſus i mediū cū recētī pugnatoꝝ manu acre certamē inſtaurat. hos ſternit. illos ꝯfodit. fit ſbita rex mutatō vigēte rudolpho cecidit poloꝰ rurſuſqꝫ caſimirꝰ retiet ſuos pugne ſeipm̄ miſcet ꝛ tāq̃ ex ītegro ptinaci ꝯtētōe certat. occidit in pugnā rudolphꝰ. rex vo eq̄ ꝺiſcit. meliores ex vtraqꝫ pte occūbūt. Poſtrēo ceſiꝫ credētes polōi ſuū regē deſpata victoria fugā arripiūt. rex ab amicis adiutꝰ vix ex clade ereptꝰ ē. rudolphꝰ morte ſua victoria religiōi pepit. ex polōis ſupra. vj. milia cecidiſſe ferunt. ex teuthōibꝰ q̄ꝫ nō pauci pire. Pꝰ eā cladē res Polōica nutare apd pruteos cepit eo iclinātibꝰ populꝰ q̃ belli fortūa ꝯuertit. ſtat tñ adhuc ancepſ certus ꝛ alterꝰ marti iudiciū moratꝛ. fert inter hos frēs oli mortuo mgr̃o cū de ſucceſſore ageretur vnū fuiſſe q̃ rogatꝰ eligerē quē putaret religioni vtiliorē ſeipm̄ elegiſſe dicētē nolle dixerat ſcire ſe cogitatōēs ſuas. alioꝝ corda ignorare. ſi mgr̃atꝰ ſibi cōmittat nō dubitare q̃n reipublice bene cōſultū eat. motos eius vbis reliq̃s ad miſtratōēꝫ illi credidiſſe que ſalubertima deinde fuit.

Saxonia magna germanie prouintia